Psichikos sveikatos sutrikimų turinčių asmenų įgalinimo link: teisės aktų pakitimai

Diskriminuojantys teisės aktai?

Ar asmens psichikos sveikata tinkama dirbti tam tikros profesijos darbuose (advokato, prokuroro, statutinio pareigūno, asmens sveikatos priežiūros specialisto ir kt.) ar įgyti tam tikras teises (vairuoti, įsivaikinti, laikyti ginklą ir kt.) Lietuvoje nusprendžiama **pagal TLK-10-AM diagnozių kodus** asmens sveikatos istorijoje. Sveikatos vertinimo kriterijai, paremti detaliais diagnozių kodais, palengvina sprendimų priėmimą ir sumažina atsakomybės naštą gydytojams, tačiau taip pat gali būti **diskriminuojantys**.

Gebėjimas vykdyti tam tikras funkcijas priklauso ne tik nuo turimo ar turėto psichikos sutrikimo, bet ir **daugybės kitų faktorių**. Todėl, priimant sprendimus dėl profesinės ar kitos veiklos, tikslinga koncentruotis tik į objektyvų funkcijų, susijusių su konkrečia veikla, įvertinimą.

Šiuo metu galiojanti tvarka skatina gyventojus vengti susidūrimo su psichikos sveikatos priežiūros specialistais: nesikreipiama pagalbos, užsiimama savigyda, pasirenkamas anoniminis gydymas. Taigi, **esama tvarka neapsaugo visuomenės,** tačiau didina tikimybę, jog sutrikimai bus slepiami. Sistemos tikslas turėtų būti **įgalinti gyventojus**, padėti pasveikti ir atgauti darbingumą, nebaudžiant už kreipimąsi pagalbos ir nediskriminuojant dėl psichikos sveikatos ligų istorijos.

Šiuo metu veikianti tvarka

Neproporcingi apribojimai

I. Privalomieji psichikos sveikatos tikrinimai prieš pradedant dirbti ar įgyjant kitas teises

II. Profilaktiniai periodiniai psichikos sveikatos tikrinimai dirbant ar siekiant išlaikyti kitas teises

III. Vertinimas apima psichikos sveikatos dabartinę būklę ir sveikatos istoriją (iki 10 m. senumo)

IV. Vadovaujamasi bendrųjų kontraindikacijų sąrašų – vertinama pagal turėtas ir turimas psichikos ligas

Siūloma tvarka

Užsienio gerosiomis praktikomis grįstas modelis

I. **Privalomieji** psichikos sveikatos **tikrinimai tik išskirtiniais atvejais** ir tik esant aiškioms indikacijoms

II. Įvedamas **garbės deklaracijos konceptas** – asmuo pats deklaruoja sutrikimus, galinčius trukdyti veiklai

III. **Sustiprinta reagavimo sistema** pastebėjus neadekvatų elgesį

IV. Dėl tinkamumo darbui ar tam tikrų teisių įgijimo **sprendžiama individualiai**, **vertinamas funkcionalumas**

Peržiūrėti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2001 m. liepos 24 d. įsakymas Nr. 404/96 „Dėl medicininių kontraindikacijų, kurioms esant asmenys negali būti įvaikintojai, sąrašo patvirtinimo”.
2. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. liepos 16 d. įsakymas Nr. V-556/1R-181 „Dėl Pareiškėjų, advokatų ir advokatų padėjėjų sveikatos būklės reikalavimų ir sveikatos būklės tikrinimo taisyklių patvirtinimo”.
3. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2009 m. kovo 19 d. įsakymas Nr. V-196/1R-80 „Dėl Reikalavimų pretendentų į teisėjus ir teisėjų sveikatai ir pretendentų į teisėjus ir teisėjų sveikatos tikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo”.
4. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2011 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. V-639/1V-487/I-154 „Dėl prokurorų ir asmenų, pateikusių prašymus tarnauti prokurorais, sveikatos tikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo”.
5. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. rugsėjo 26 d. įsakymas Nr. V-559/240 „Dėl Notarų sveikatos tikrinimo tvarkos patvirtinimo”.

6. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2002 m. rugpjūčio 28 d. įsakymas Nr. 433/233 „Dėl Antstolių sveikatos patikrinimo tvarkos patvirtinimo”.

7. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. spalio 21 d. įsakymas Nr. 1V-380/V-618 „Dėl sveikatos būklės reikalavimų asmenims, pretenduojantiems į vidaus tarnybą, pageidaujantiems mokytis vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigose, kitose švietimo įstaigose vidaus reikalų centrinės įstaigos vadovo siuntimu, bei vidaus tarnybos sistemos pareigūnams sąvado patvirtinimo”.

8. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. gegužės 31 d. įsakymas Nr. 301 „Dėl profilaktinių sveikatos tikrinimų sveikatos priežiūros įstaigose”.

9. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1997 m. balandžio 24 d. įsakymas Nr. 221 „Dėl fizinių asmenų, norinčių gauti leidimą įsigyti ginklus, medicininio patikrinimo tvarkos aprašo bei ligų ir fizinių trūkumų, dėl kurių asmuo negali įsigyti ar turėti ginklo, sąrašo patvirtinimo”.

10. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2004 m. gegužės 27 d. įsakymas Nr. V-396 „Dėl medicinos praktikos licencijavimo taisyklių patvirtinimo”.

11. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. rugpjūčio 12 d. įsakymas Nr. V-720 „Dėl ligų, trukdančių verstis bendrosios slaugos praktika, akušerijos praktika ar medicinos praktika, sąrašo patvirtinimo”.

12. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. V-1088 „Dėl slaugos praktikos licencijavimo taisyklių patvirtinimo”.

13. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2009 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. V-1089 „Dėl akušerijos praktikos licencijavimo taisyklių patvirtinimo”.

14. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2016 m. liepos 20 d. įsakymas Nr. V-959 „Dėl ligų, trukdančių vykdyti vaistininko, ar vaistininko padėjėjo (farmakotechniko) profesines pareigas, sąrašo patvirtinimo”.

15. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. rugpjūčio 13 d. Nr. 820 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymo įgyvendinimo”.